

Social Work & Education

© SW&E, 2019

УДК 364

DOI: 10.25128/2520-6230.19.4.5

Ганна Слозанська,
*доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м.Тернопіль, Україна
kulynyak@elr.tnpu.edu.ua*

Віра Поліщук,
*доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м.Тернопіль, Україна
polvira1951@gmail.com*

Article history:

Received: August 20, 2019

1st Revision: September 22, 2019

Accepted: November 30, 2019

Слозанська, Г. & Поліщук, В. (2019). Соціальна робота в громаді за кордоном: історія та сучасні тенденції розвитку. *Social Work and Education*. Vol. 6, No. 4. Ternopil-Aberdeen, 2019. pp. 390-407 DOI: 10.25128/2520-6230.19.4.5

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ ЗА КОРДОНОМ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Анотація. Для України, яка сьогодні перебуває на етапі становлення соціальної роботи в громаді у зв'язку з впровадженням реформи децентралізації, вивчення зарубіжного історичного та сучасного досвіду цього процесу є надзвичайно актуальним.

У статті здійснено аналіз процесу розвитку соціальної роботи в громаді закордоном в історичному контексті. Зародження соціальної роботи в громаді пов'язують із кінцем XIX століття та з такими подіями: створенням селтмент-центрів спочатку в Англії, а згодом у США для надання різноманітних соціальних послуг жителям громади; працевлаштуванням так званих «громадських працівників»; відокремленням соціальної роботи в громаді як окремого методу соціальної роботи; появою різноманітних рухів, спрямованих на захист соціально пригноблених осіб; трансформацією соціальної роботи на місцевий рівень та збільшенням кількості послуг тощо. Проаналізовані сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в громаді за кордоном; висвітлено досвід, набутий низкою Європейських країн, Канадою, Індією, США у кінці 90-тих років XX ст. на початку XXI ст., що характеризується як період глобалізації та «макдональдизації» соціальної роботи як сфери професійної діяльності у всьому світі. Виокремлено позитивні тенденції, які варто врахувати вітчизняним дослідникам і практикам у процесі децентралізації соціальної роботи як системи надання соціальних послуг за місцем проживання одержувачів із врахуванням проблем та потреб останніх.

Ключові слова: громада; територіальна громада; соціальна робота в громаді; соціальний працівник.

Вступ

Україна перебуває на етапі становлення соціальної роботи в територіальній громаді. Реформа децентралізації влади, створення об'єднаних територіальних громад та передача значної частки повноважень, в тому числі у сфері соціального захисту населення, на локальний рівень (Слозанська, 2017, 110-113) вимагає від органів державної влади та місцевого самоврядування налагодити ефективний механізм надання соціальних послуг за місцем проживання отримувачів/потенційних отримувачів. Вивчення зарубіжного досвіду становлення і розвитку соціальної роботи на локальному рівні та особливостей роботи соціальних працівників дасть змогу виробити ефективні та дієві механізми організації соціальної роботи в об'єднаних територіальних громадах в Україні за умови врахування вітчизняних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Соціальна робота в громаді є предметом вивчення багатьох українських і зарубіжних науковців. Проведений науковий пошук засвідчує, що незважаючи на те, що «соціальна робота в громаді» як поняття введено в науковий обіг тільки на середині XIX ст. (Безпалько, 2005), над проблемами проживання на певній географічно визначеній території задля гармонійного проживання (Gilchrist, 2006), особистісного та суспільного розвитку (Gitterman & Shulman, 1994), покращення умов проживання і життєдіяльності (Thomas, 1983) людство замислювалося давно. Закономірно, що означені проблеми були предметом дослідження науковців у різні часи (Безпалько, 2005).

В останні роки на переформатуванні основних підходів до розуміння соціальної роботи в громаді як професійної діяльності та побудови нової парадигми соціальної роботи як сфери надання соціальних послуг компетентними фахівцями диференційовано й адресно залежно від потреб об'єкта на різних рівнях (мікро-, мезо- та макро-) та різним категоріям клієнтів (Слозанська, 2016, с. 113-118; Слозанська, 2018) наголошують українські (О. Безпалько (2005, с. 18-27), Н. Горішна (2019, с. 133-143), І. Лисенко (2011), Д. Лиховід (2015, с. 81-85), Т. Семигіна (2004) та інші) та зарубіжні (Д. Даєтін, К. Лаєнс, Дж. Фук (Goldsworthy, 2002) та інші) науковці.

Згідно сучасних підходів соціальна робота в територіальній громаді в Україні зводиться до надання соціальних послуг. Зазначимо, у науковій літературі запропоноване поняття трактується по-різному. «Соціальні послуги» (social service) є складовими системи соціального захисту населення (Encyclopedia of governance, 2007, p. 1019) і визначаються як будь-які послуги, що надаються як державними, так і громадськими організаціями, приватними підприємцями вразливим категоріям осіб з метою покращення умов їхнього існування (Social service, 2012).

Мета статті – вивчити зарубіжний досвід становлення та організації соціальної роботи на рівні громади в історичному та сучасному аспектах.

Відповідно до поставленої нами виокремлено взаємопов'язані завдання: (1) дослідити процес становлення соціальної роботи в громаді за кордоном в історичному контексті; (2) визначити та схарактеризувати сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в громаді за кордоном.

Методологія дослідження

У контексті проведеного дослідження здійснено аналіз наукових праць, висвітлених у відкритому доступі та розміщених на платформі Google Scholar. Пошук вівся українською та англійською мовами. З усього контенту, розміщеного в системі Google Scholar, нами були відібрані публікації, які у назві містили комбінацію таких ключових слів: соціальна робота, громада; соціальна робота, територіальна громада; соціальний працівник, громада; community social work; community, social work; social worker, community; territorial community, social work; amalgamated territorial communities, social work. Аналіз анотації усіх висвітлених та поданих у відкритому доступі публікацій дозволив відібрати 42 потенційно важливі роботи, відповідно до мети та завдань дослідження та структурувати їх у дві групи: (1) – ті, які висвітлюють історичні аспекти розвитку соціальної роботи в громаді/територіальній громаді; (2) – ті, які розкривають сучасні підходи до розуміння досліджуваного феномену. Інформацію, отриману на основі детального огляду виокремленої літератури, структуровано тематично та хронологічно.

Основний текст

Генезис розвитку соціальної роботи в громаді за кордоном

Появу соціальної роботи в громаді як сфери професійної діяльності пов'язують із створенням спочатку в Англії (кінець XIX ст. – С. Барнетт), а згодом і у США (1889 р. – Дж. Адамс й Е. Гейтс) спеціальних поселень (сеттелмент-центрів) для надання різного роду соціальних послуг різним категоріям і віковим групам жителів громади відповідно до їхніх потреб (Безпалько, 2005). Безперечно, велике значення для розвитку соціальної роботи в громаді мали колоніальні офіси, які Англія відкривала на захоплених територіях. Вони стали плацдармом для реалізації соціальної політики колоніальної держави (Gojová, 2008).

У період (30-50-ті рр. XX ст.) масового переселення сільських жителів у щойно засновані міста уряд Великої Британії вирішив працевлаштувати у соціальних агенціях так званих громадських працівників (“community workers”).

Останні допомагали новоприбулим «обжитися» у новому соціумі, створити групи самопомоги, інтегруватися в нове середовище, тобто успішно пройти процес адаптації й асиміляції (Gilchrist, 2006).

Незважаючи на активне просування соціальної роботи в громаді на практиці, науково-визнаним означене поняття стало лише на початку 60-х років ХХ ст., завдяки І. Цохазбенду (1968), який здійснив переворот у розумінні соціальної роботи як виду професійної діяльності. Науковець виділив соціальну роботу в громаді як третій, окремий теоретично обґрунтований метод соціальної роботи (Younghusband, 1968).

Зазначимо, що до середини ХХ століття у теорії та практиці домінували індивідуальний і груповий методи соціальної роботи, які застосовувалися соціальними працівниками з метою: покращення умов соціалізації, особистісного розвитку, колективного благополуччя, превенції появи соціальних проблем у суспільстві, надання терапевтичної допомоги, підвищення рівня особистісної та соціальної відповідальності кожного члена громади, їх моральності й освіченості; активізації їх потенціалу задля розвитку як окремих членів, так і всієї громади (Gilchrist, 2006).

Зростання чисельності незадоволених і соціально вразливих осіб, неспроможність діючих соціальних агентств надавати їм якісні послуги та задовольняти їхні потреби породжує виникнення у 60-х роках ХХ ст. різноманітних рухів, які стають на захист соціально-пригноблених. Цей період науковці характеризують як «золотий вік» для становлення і розвитку соціальної роботи в громаді, спрямованої на вирішення проблем широких груп і верств населення (Thomas, 1983). Перші спроби визначити межі соціальної роботи в громаді, схарактеризувати її зміст і завдання також мали місце в означений період (Семигіна, 2007, с. 35-39).

70-ті роки ХХ ст. пов'язують із економічною кризою, зміною філософії суспільства, промоцією самопомоги та допомоги з боку держави і характеризують як кінець «золотого віку» для соціальної роботи в громаді. Екологічний підхід, який інтегрував терапевтичний і реформістський, лежить в основі теорії та практики соціальної роботи; людина розглядається крізь призму суспільних змін і постійного взаємозв'язку з суспільством (Gitterman & Shulman, 1994). Робота соціальних працівників у місцевих громадах зводиться до: надання консультацій, налагодження комунікацій і громадських слухань, обговорень для прийняття колективних рішень, попередження або вирішення конфліктів у локальних громадах, що виникали на тлі стрімкого економічного розвитку країн та соціального розширення суспільства (Gilchrist, 2006).

80-ті роки ХХ ст. асоціюються з холістичним підходом до організації соціальної роботи в громаді. Недієвість державних програм у вирішенні соціальних проблем і задоволенні потреб населення спровокували перехід від

державного рівня надання соціальних послуг до місцевого. При цьому акцент робився на потребах та інтересах окремих жителів конкретних локальних спільнот/громад і виробленні механізмів їх задоволення. Чинні провайдери соціальних послуг виявилися не готовими до трансформації системи надання соціальних послуг на рівень локальної спільноти/громади. У зв'язку з цим утворилася велика ніша на місцевих рівнях, яку намагалися заповнити шляхом залучення самих жителів до вирішення власних проблем. При цьому акцент робився на конкретності дій і досягненні цілей (Hartl, 1997). Створення соціальних агентств на рівні локальних спільнот/громад, які запрацювали як провайдери соціальних послуг і заповнили вільну нішу, також сприяло розвитку соціальної роботи в громаді. Водночас, місцеві органи влади разом із соціальними агентствами несли спільну відповідальність за розвиток доступної і якісної системи надання соціальних послуг на рівні локальної спільноти/громади відповідно до потреб та інтересів споживачів (Poppo, 1995). Сприяли розвитку соціальної роботи в громаді запроваджені урядом грандові програми, що передбачали закупівлю соціальних послуг у недержавних організацій (Gilchrist, 2000).

Наступне десятиліття (90-ті роки ХХ ст.) характеризується глобальною тенденцією децентралізації соціальних послуг. Як розвинені країни світу так і ті, що розвиваються, впроваджують ідею надання соціальних послуг на рівні локальних спільнот. Це пов'язано з тим, що життя стає індивідуалізованим, люди пов'язують своє існування і реалізують себе у невеликих спільнотах, групах, які, в найбільшій мірі, відповідають їхнім потребам та інтересам. Держава стає неспроможною задовольнити потреби усіх громадян. Державні централізовані соціальні установи не здатні надавати якісні і доступні послуги відповідно до потреб кожного громадянина; є неефективними, скоріше бюрократичними установами. Організація соціальної роботи на рівні громади як системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення виявилася більш дієвою, ефективною та менш обтяжливою для державного бюджету (Семигіна, 2007, с. 35-39). Соціальна робота, яка розвивається на рівні громад, стає індивідуально-орієнтованою.

На основі аналізу основних віянь в історії становлення соціальної роботи в громаді за кордоном, П. Белдок (1974) виділив чотири основних її етапи:

перший (1880-1920 рр.) – поява соціальної роботи як професії – соціальна робота в громаді є одним із напрямів соціальної роботи; асоціюється з діяльністю волонтерських організацій у сфері надання соціальних послуг, створенням для координації їхньої роботи Національної ради соціального обслуговування на державному рівні та Рад соціального обслуговування як її структурних підрозділів на рівні громад;

другий (1920-1950 рр.) – розвиток ідеї сусідства/громади – пов'язаний із необхідністю систематизації і структурування категорій соціальної роботи; асоціюється з зростанням ролі місцевих органів влади у розвитку міст та увагою до сеттелментських рухів; відстоюванням ідеї побудови статичного, ієрархічного суспільства з широкими перспективами, чітко виокремленим середнім класом, який урівноважував суспільну систему, ініціював зміни на рівні громад;

третій (1960-1970 рр.) – наголос на професійному, консенсусному підходах – виокремлення роботи в громаді як окремого напрямку соціальної роботи; популяризація діяльності фахівців із соціальної роботи в громаді; розвиток сфер соціальної роботи в громаді та категорій клієнтів; формування понятійного апарату та напрямів її реалізації, планування та організації соціальної роботи на локальному рівні;

четвертий (1970-1990 рр.) – період радикально налаштованих соціальних рухів – асоціюється з експансією соціальної роботи в громаді як професії; розвитком професійної підготовки фахівців із соціальної роботи в громаді; утвердженням методів, розробкою та реалізацією моделей, тактик соціальної роботи в громаді (Gulbenkian Study Group, 1968).

О. Безпалько (2005) одна з перших серед українських науковців спробувала здійснити аналіз процесу становлення соціальної роботи в громаді закордоном. Дослідниця, розвиток соціальної роботи в громаді, зародження окремих напрямів і форм означеного виду діяльності за рубежом, пов'язує з зародженням сеттелмент-центрів, створенням і функціонуванням соціальних установ на локальних рівнях у різних країнах (Безпалько, 2005, с. 28-40). До них науковець відносить:

– *громадські центри* (Community Centers), які активно діють в громадах Великої Британії, Канади, Німеччині, США, Франції, Швейцарії; працюють із різними категоріями населення з метою організації їхнього навчання, дозвілля та оздоровлення;

– *сімейні центри* (Family Centers), діяльність яких спрямована на зміцнення внутрішньо сімейних стосунків між дорослими і дітьми, створення атмосфери довіри, взаєморозуміння і підтримки, попередження і розв'язання конфліктів у родині. Діють такі центри в Австрії, Угорщині та Німеччині;

– *інформаційні центри* – функціонують в Австрії з метою надання соціальної, психологічної та педагогічної допомоги підліткам в кризових ситуаціях;

– *центри громадського виховання* (Community Education Centers) – з'являються на початку 80-х років у Великій Британії та спільно з молодіжними організаціями працюють з метою соціалізації підлітків і молоді шляхом організації та проведення різноманітних соціально-культурних заходів;

– *культурно-дозвілєві центри*, які активно функціонують у Франції. Їхня діяльність спрямована на саморозвиток молодих людей через залучення їх до

різних видів творчої роботи: ліплення, театрального мистецтва, живопису, співу тощо;

– *різноманітні клуби та гуртків за інтересами*, які є надбанням ХХ ст. таких країн як Данія, Польща, США, Швеція. Вони працюють з метою задоволення різноманітних потреб та інтересів (музичних, художніх, поведінкових, спортивних, дозвіллевих, освітніх) різних верств і вікових категорій населення за місцем їхнього проживання (Безпалько, 2005, с. 28-40).

Результати аналізу наукової літератури (Безпалько, 2005; Семигіна, 2007; Gilchrist, 2006; Gitterman & Shulman, 1994; Hartl, 1997; Thomas, 1983; Younghusband, 1968 та ін.) свідчать, що 20-80 роки ХХ ст. в історії становлення соціальної роботи в громаді за кордоном можна схарактеризувати як період: трансформації системи надання соціальних послуг з державного на локальний рівень; організації діяльності соціальних служб у громаді; розвитку професіоналізму і компетентності її працівників; залучення жителів громади до вирішення власних проблем, задоволення потреб та інтересів; ініціювання боротьби за зміни у суспільстві, права соціально вразливих категорій населення тощо. Це період активного розвитку означеного виду діяльності у світі (Великобританія, Канада, Індія, Німеччина, США) і, закономірно, що низка вчених (Dunham, 1948; Kramer, 1969; Lindemen, 1921; Ross, 1955; Sanderson & Polson, 1939) досліджували цей феномен і можливості його адаптації. Безперечно аналіз і висвітлення зарубіжного досвіду становлення і розвитку соціальної роботи в громаді 10920-1990 рр. є актуальним для України з метою уникнення непорозумінь і помилок, спрощення процесу інституалізації соціальної роботи на локальному рівні як сфери професійної діяльності кваліфікованих соціальних працівників і більш усвідомленого розуміння необхідності цього процесу.

Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в громаді за кордоном

Однак, на нашу думку, особливо цінним є досвід, набутий низкою Європейських країн (Велика Британія, Німеччина, Франція, Польща, Чехія та ін.), Канадою, Індією, США у кінці 90-тих років ХХ ст. на початку ХХІ ст., що характеризується як період глобалізації та «макдональдизації» соціальної роботи як сфери професійної діяльності у всьому світі (Dustin, 2016; Ford, 1994; James, 2004, p. 37-54; Wallace & Pease, 2011, p. 132-142).

Принципи побудови Макдональдсу як мережі закладів швидкого харчування закладаються як базові у розбудові суспільства ХХІ ст., взаємовідносин у ньому. Не є виключенням і соціальна робота як професія. Надання соціальних послуг, згідно ідеї макдональдизації, має відбуватися за місцем проживання клієнта у найкоротші терміни; зводиться до персоналізації та індивідуалізації послуг відповідно до потреб і проблем споживачів цих послуг; ефективно управління означеним процесом – забезпечення якості й ефективності послуги мають

домінуюче значення. При цьому досягнення запланованого результату (мети) має відбуватися шляхом мінімальних затрат часу й людських ресурсів (Dustin, 2016).

Ключовими характеристиками «макдольдизації» соціальної роботи є: впровадження єдиних стандартів надання соціальних послуг; теорій, підходів до розв'язання соціальних проблем, що існують у суспільстві; дотримання єдиних етичних принципів у процесі надання соціальних послуг; робота за місцем проживання клієнта (Dustin, 2016). Яскравим прикладом цього періоду є імплементація управління доглядом (care management) як базової соціальної послуги спочатку у Великій Британії (1993 р.), а згодом в усьому світі. Головними її принципами є ефективність, калькулятивність, передбачуваність і контроль (James, 2004, р. 37-54).

Загалом, соціальна робота в громаді у XXI ст. в світі є територіально обумовленою, здійснюється на місцевому рівні органами місцевого самоврядування, безпосередньо фахівцями з соціальної роботи (соціальними консультантами, соціальними терапевтами, менеджерами соціальних послуг тощо) за місцем проживання клієнта. Її зміст зводиться до надання кваліфікованої допомоги, послуг клієнту на місцем його проживання за принципом пролонгованого догляду. У цьому фахівці з соціальної роботи вбачають низку переваг: по-перше, саме на місцевому рівні можна в повній мірі отримати інформацію про специфіку потреб і проблем жителів, особливості взаємовідносин всередині громади; по-друге, саме в громадах соціальні працівники сприймаються жителями не як «чужинці», які невідомо чим займаються, а як «свої».

Соціальна робота в громаді закордоном спрямована на задоволення потреб і вирішення як індивідуальних проблем окремих жителів громади, груп, так і самої громади як об'єкта через: залучення до роботи професійних фахівців, активізації жителів громади; кооперації внутрішніх інституцій із зовнішніми та з членами громади; оцінки потреб у соціальних послугах, їх планування і замовлення, моніторингу та оцінку їх якості (Návrh štandardov terénnej..., 2004, р. 10-11).

Зазначимо, що у зарубіжній науковій літературі існують різні підходи до розуміння суті, змісту й особливостей реалізації соціальної роботи в громаді. Так, Д. Бренкус стверджує, що соціальна робота в територіальній громаді є різновидом соціальної роботи і реалізується на трьох рівнях: мікро-, макро- та мезорівень (рис. 1.1.) (Giddens, 2003).

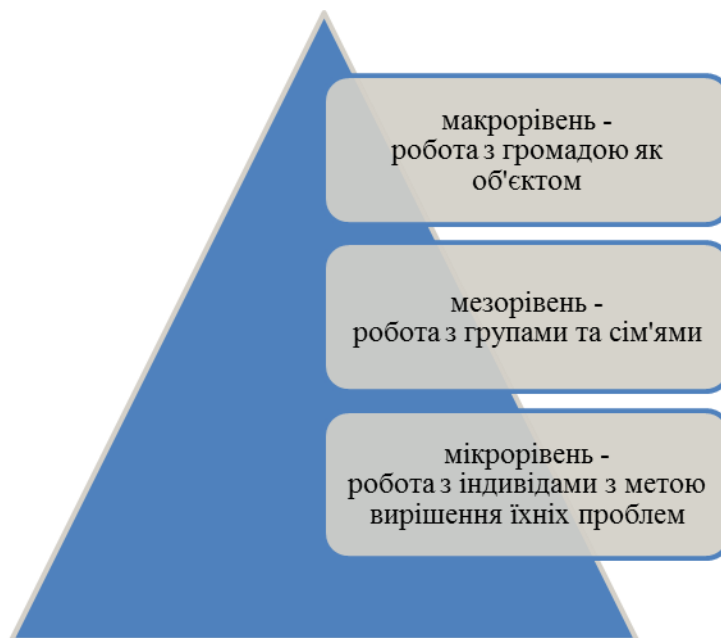

Рисунок 1.1. Рівні соціальної роботи у територіальній громаді.

На думку М. Майо, соціальна робота в громаді реалізується на базовому рівні, що передбачає організацію і реалізацію соціальної роботи за місцем проживання клієнтів; на рівні місцевих соціальних агенцій, діяльність яких спрямована на реалізацію соціальної політики держави на локальному рівні (Семигіна, 2004). Схожою є позиція Дж. Боппа і М. Боппа, які переконані, що соціальна робота в громаді зводиться до: надання соціальних послуг урядовими й громадськими організаціями на локальному рівні та до активізації самих членів громади, їх залучення до вирішення наявних у спільноті соціальних проблем (Ворр, 1998). На активному залученні людей до розв'язання власних проблем і проблем усієї громади, налагодженні ефективних взаємостосунків між індивідами, групами, організаціями в громаді наголошує А. Твелветріз (1991). Науковець стверджує, що особа, при потраплянні у складні життєві обставини, має самостійно визначити свої потреби і проблеми, права, визначити цілі та способи їх досягнення; при цьому зважати на права та бажання інших членів громади (Twelvetrees, 1991). Діяльність місцевих органів влади у громаді є не менш важливою ніж діяльність самих членів громади (Definition of Community Work ..., 2016). Тому, залучення кваліфікованих фахівців до інформування населення про події, що мають місце в громаді, соціального супроводу, підтримки та ініціювання змін є непоманш важливим, на думку А. Твелветріза, ніж безпосередня участь самих членів громади у прийнятті рішень, спрямованих на покращення їхнього життєіснування (Twelvetrees, 1991).

Схожу позицію займає Г. Чейнен, який розглядає роботу в громаді «як активізацію безоплатної, самомотивованої діяльності мешканців, що відображає або стосується сумісного життя чи умов їх життєдіяльності; залучення до роботи органів місцевої влади або інших дійових осіб задля мобілізації та активізації місцевих жителів» (Іващенко, 2016).

На налагодженні й ініціюванні різного роду зв'язків, контактів як в середині громади між її членами, групами чи організаціями, так і зовні задля посилення відчуття приналежності до конкретної соціальної спільноти наголошує М. Пейн (1997, с.58-59). Науковець виділяє чотири основних напрями соціальної роботи в громаді:

- налагодження та координація діяльності різного роду соціальних агенцій у межах громади;

- створення можливостей і залучення членів громади до участі у її розвитку, прийняття та реалізації управлінських рішень задля покращення умов життєіснування в громаді;

- аналіз соціальних проблем і потреб жителів громади та здійснення соціального планування і замовлення соціальних послуг задля їх задоволення;

- розвиток системи взаємодопомоги та соціальної допомоги в громаді через залучення волонтерів, груп взаємодопомоги та кваліфікованих спеціалістів (Пейн, 1997).

М. Ромм зводить соціальну роботу в громаді до діяльності різноманітних соціальних служб і соціальних працівників з метою вирішення соціальних проблем і задоволення потреб представників різних соціальних груп в межах громади; реалізацію соціальних програм і проектів, громадських ініціатив задля покращення умов життєдіяльності жителів громади (Ромм, 1999).

На основі аналізу різних наукових підходів до визначання суті, змісту соціальної роботи в громаді Т. Петреко спробувала виділити базові принципи її реалізації. До них науковець віднесла:

- автономність* – кожен член громади має право на самовираження і свободу, на власний вибір, власну думку, можливість бути «господарем» свого життя;

- благодійність і доброзичливість* – опирається на цінність добра, його творення для інших;

- соціальної справедливості* – у громаді має бути справедливий розподіл ресурсів, виключене пригноблення і дискримінація по відношенню до членів громади чи окремих груп (Петренко, 2014).

Натомість Б. Дженсон виділяє етичні принципи роботи соціальних працівників в громаді, такі як:

- збереження життя / право на існування;
- чесність / право на достовірну інформацію;
- конфіденційність/ повага до особистого життя;

- рівний доступ до ресурсів, послуг і можливостей;
- право на покращення здоров'я, безпечне проживання (Семигіна, 2004).

Систематизація наукових напрацювань стосовно визначення соціальної роботи в громаді (Пейн, 1997; Ромм, 1999; Семигіна, 2004; Twelvetrees, 1991) дозволяє стверджувати, що тільки за умови діяльності на локальному рівні кваліфікованих фахівців, вона буде ефективною та дієвою в напрямку: задоволення потреб і вирішення проблем клієнтів; залучення, активізації членів громади до вирішення власних проблем; прийняття управлінських рішень; розподілу наявних ресурсів та залучення нових, необхідних тощо.

Діяльність соціального працівника в громаді, територіальній громаді є полівалентною за своєю природою: соціальний працівник працює з кожним окремим випадком на рівні клієнта/групи/організації та несе особисту відповідальність за якість наданих ним послуг. Попередження появи соціальних проблем, профілактика складних життєвих обставин, безпосереднє надання соціальних послуг потенційним клієнтам є першочерговими завданнями соціального працівника в громаді. До них можна віднести також: збір необхідної інформації, аналіз соціальних проблем, планування діяльності з надання допомоги тим, хто цього потребує; налагодження кооперації; надання кваліфікованої консультативної допомоги, послуг із медіації, реалізацію превентивних заходів, руйнацію стереотипів, деривацію, супровід, підтримку та інформування населення про соціальні послуги.

Висновки

Вивчення й аналіз зарубіжного досвіду становлення і розвитку соціальної роботи в громаді є особливо актуальним для України в період реформування системи соціального захисту населення і передачі значної частки повноважень з «центру на місця» (Слозанська, 2016, 92-102). Розробка ефективної стратегії розвитку соціальної роботи як системи надання соціальних послуг відповідно до потреб та інтересів індивідів за місцем їх проживання; вироблення дієвих механізмів її реалізації на локальному рівні; проектування та імплементація актуальних для України моделей соціальної роботи в громаді, технологій/методів роботи соціальних працівників з громадою, її жителями з метою створення сприятливого середовища для життєдіяльності та розвитку кожного члена громади та громади в цілому (Слозанська, 2017, 264-276) є основними завданнями, що стоять перед органами державної влади, місцевого самоврядування, прогресивними науковцями і практиками.

З метою уникнення помилок, марнотратства часу і ресурсів вивчення зарубіжного досвіду становлення і розвитку соціальної роботи в громаді за кордоном, його асиміляція й імплементація прогресивних ідей у практику в Україні є особливо актуальним.

Література

Безпалько, О. В. (2005). Соціальна робота в громаді. Київ: Центр навчальної літератури, 28-40.

Івашенко, К. В. (2016). Соціальна робота в громаді.

Лисенко, І. М. (2011). *Розвиток територіальних громад як умова формування громадянського суспільства в Україні* (Doctoral dissertation, Лисенко ІМ).

Лиховид, Д. (2014). Соціальні чинники самоорганізації територіальної громади.

Пейн, М. (1997). *Община как основа социальной политики и социальной идеи. Взаимосвязь социальной работы и социальной политики*. М.: Аспект Пресе, 44–62.

Петренко, Т. В. (2014). Методичні засади підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у громаді.

Ромм, М. В. & Ромм, Т. А. (1999). *Теория социальной работы: учебное пособие*. Новосибирск. 64.

Семигіна, Т. В. (2004). *Робота в громаді: практика й політика*. К. : Вид. дім «КМ Академія», 180.

Семигіна, Т. В. (2007). Організація надання соціальних послуг на рівні громади як загальна тенденція розвитку соціальної роботи. *Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейського рівня якості послуг*, 35-39.

Слозанська, Г. І. (2016). Забезпечення доступу до соціальних послуг в умовах об'єднаних територіальних громад. *Social Work And Education*, 3(2), 92-102.

Слозанська, Г. І. (2017). Упровадження посади фахівця із надання соціальних послуг населенню в умовах об'єднаної територіальної громади: труднощі, що виникають. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*, 1(306), 264-276.

Слозанська, Г. І. (2017). Правове забезпечення процесу надання соціальних послуг в умовах об'єднаної територіальної громади. *Обліково-аналітичне забезпечення розвитку місцевих громад: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*, 110-113.

Слозанська, Г. І. (2018). Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за наук.ред.д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 382 с.

Baldock, P. (1974). *Community work and social work*. London: Routledge & Kegan Paul.

Bopp, G. & Bopp, M. (1998). *A Practical Guide to Building Sustainable Communities*. Calgary: Alberta, 68.

Definition of Community Work: Community Work Knowledge and Skills. *Web-site of Community Work Education and Training Network*. (2016). Available at: http://www.cweten.org/aandq/Definition_of_Community_Work.htm.

Dunham, H. W. (1948). Social psychiatry. *American Sociological Review*, 183-197.

Dustin, D. (2016). *The McDonaldization of social work*. Routledge.

Ford, R. (1994). The McDonaldization of Society: An investigation into the changing character of contemporary social life. *Clinical Sociology Review*, 12(1), 25.

Giddens, A. 3. 1. 14. (2003). SOCIÁLNA PRÁCA Študijný program: Sociálny a misijný pracovník s rómskou komunitou.

Gilchrist, A. (2006). Community work in the UK—a continuing journey. Unter: <http://ebookbrowse.com/acw-talking-point-cd-in-the-uk-revised-dec-05-pdfd70335566>.

Gitterman, A.; Shulman, L. (1994). *Mutual Aid Groups, Vulnerable Populations and the Life Cycle*. New York: Columbia University Press.

Gojová, A. (2008). Community social work. Ostrava.

Gulbenkian Study Group. (1968). Community work and social change.

Hartl, P. (1997). *Komunita obanská a komunita terapeutická*. Praha, SLON.

Horishna, N. (2019). The nature and peculiarities of integrated social services implementation in Ukraine. *Social work and education*, 6(2), 133-143.

James, A. (2004). The McDonaldization of Social Work—or “Come Back Florence Hollis, All Is (or Should Be) Forgiven”. *Reflecting on social work—Discipline and profession*, 37-54.

Jana gaBrielová, M., & PeTra gaJDošová, M. (2010). Community social work. *Merit of human potential in regional development*, 32.

Kramer, R. M. (1969). *Participation of the poor: comparative community case studies in the war on poverty*. Prentice Hall.

Lindeman, E. (1921). *The community: An introduction to the study of community leadership and organization*. Association Press.

Návrh štandardov terénnej sociálnej práce v obci so zreteľom na prácu s vylúčenými komunitami. (2004). *Fond sociálneho rozvoja*, 44, 10-11.

Popple, K. (1995). *Analysing Community Work. Its Theory and Practice*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.

Pracovná náplň—lokálny sociálny pracovník.[online]. 1 s.[cit. 2009-11-27]. Dostupné na: http://www.Unsk.sk/files/romkom/Pracovná_náplňLSP/pdf

Ross Murray, G. (1955). *Community organization theory and principles*. Arper And Row Publishing; New York; Evanston; London.

Sanderson, E. D., & Polson, R. A. (1939). *Rural community organization* (No. HT421 S33).

Thomas, D. N. (1983). *The Making of Community Work*. London: George Allen & Unwin.

Twelvetrees A. (1991). *Community Work*. London: Macmillan.

Wallace, J., & Pease, B. (2011). Neoliberalism and Australian social work: Accommodation or resistance?. *Journal of Social Work, 11*(2), 132-142.

Younghusband, E. (1968). Community work and social change.

COMMUNITY SOCIAL WORK ABROAD: HISTORY AND MODERN DEVELOPMENT TRENDS

Hanna Slozanska, Doctor in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Social Pedagogy and Social Work, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Vira Polishchuk, Doctor in Pedagogical Sciences, Professor, Department of Social Pedagogy and Social Work, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Abstract. *For Ukraine, which is in the process of establishing social work in the community in connection with the implementation of the reform of decentralization and the transfer of a significant part of the powers from the «center to the local place», the study of foreign historical and contemporary experience of this process is extremely relevant.*

The history of developing community social work in the world goes back to the end of XIX century and is associated: with the settlement centers creation firstly in England, latterly in the USA for providing of a variety of social services to different categories of community residents due to their needs; employment of community workers; separation of community social work as a third method of social work; appearance of various movements standing up for the socially oppressed people; transferring of social work to local level and increasing the number of services social workers provide at the community level. The last events change community-based social work into individually oriented.

As a result of all transformation that was going on in the process of community social work development abroad a number of European (Great Britain, Germany, France, Poland, Czech Republic, etc.), North America (Canada, USA) and Asia (India) countries have got a significant and long-standing experience of social work at the local level. It is characterized as a period of globalization and “McDonaldization” of social work as a field of professional activity. The principles of McDonald’s construction as a network of fast food establishments are laid as basic in the development of the society of the 21st century, and the relationships in it. Social work as a profession is no exception.

In this process, we can highlight the positive steps that should be taken into consideration by domestic researchers and practitioners involved in the identified issues, as well as the steps that should be avoided in Ukraine and the ways of decentralizing social work as a system for providing social services at the place of

residence of recipients. Studying foreign experience will allow highlighting positive ideas that can and should be implemented in Ukraine, taking into account national realities and avoiding mistakes.

Key words: *community; territorial community; social work in community; social worker.*

Reference

Bezpalco, O. V. (2005). Social work in the community. Kyiv: Center for Educational Literature, 28-40. [In Ukrainian].

Ivashchenko, K. V. (2016). Social work in the community. [In Ukrainian].

Lysenko, I. M. (2011). Development of territorial communities as a condition for the formation of civil society in Ukraine (Doctoral dissertation, Lysenko I. M.). [In Ukrainian].

Lihovid, D. (2014). Social factors of self-organization of the territorial community. [In Ukrainian].

Payne, M. (1997). Community as the basis of social policy and social idea. Relationship between social work and social policy. M.: Aspect of the Press, 44–62. [In Ukrainian].

Petrenko, T. V. (2014). Methodical principles for preparing future social workers for community work. [In Ukrainian].

Romm, M. W. & Romm, T. A. (1999). Social work theory: a textbook. Novosibirsk. 64. [In Ukrainian].

Semigina, T. V. (2004). Community Work: Practice and Policy. K.: Kind. KM Academy House, 180. [In Ukrainian].

Semigina, T. V. (2007). Organization of social services at community level as a general trend of social work development. Social Policy, Social Work and Health: How Ukraine Achieves the European Level of Service Quality, 35-39. [In Ukrainian].

Sozanska, H. I. (2016). Provision of access to social services in integrated territorial communities. Social Work and Education, 3 (2), 92-102. [In Ukrainian].

Sozanska, H. I. (2017). Establishment of a position of social services specialist in a unified territorial community: difficulties that arise. Bulletin of Lugansk Taras Shevchenko National Pedagogical University, 1 (306), 264-276. [In Ukrainian].

Sozanska, H. I. (2017). Legal support for the process of providing social services in a unified territorial community. Accounting and analytical support for the development of local communities: a collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference, 110-113. [In Ukrainian].

Sozanska, H. I. (2018). Social work in the territorial community: Theories, models and methods: monograph / by scientific editor Dr. ped. of sciences, prof. VA Polishchuk. Ternopil: V. Hnatyuk TNPU, 382 p. [In Ukrainian].

Slozanska, H. I. (2018). Sotsialna robota vterytorialnii hromadi: teorii, modeli ta metody: monohrafiia; za nauk. red. V. A. Polishchuk. Ternopil: Osadtsa Yu. V., 382. [In Ukrainian].

Slozanska, H. I. (2018). Social work in the territorial community: theories, models and methods. V. A. Polishchuk (Ed.) Ternopil: Osadtsa Yu.V. [in Ukrainian].

Baldock, P. (1974). *Community work and social work*. London: Routledge & Kegan Paul.

Bopp, G. & Bopp, M. (1998). *A Practical Guide to Building Sustainable Communities*. Calgary: Alberta, 68.

Definition of Community Work: Community Work Knowledge and Skills. *Web-site of Community Work Education and Training Network*. (2016). Available at: http://www.cwetn.org/aandq/Definition_of_Community_Work.htm.

Dunham, H. W. (1948). Social psychiatry. *American Sociological Review*, 183-197.

Dustin, D. (2016). *The McDonaldization of social work*. Routledge.

Ford, R. (1994). The McDonaldization of Society: An investigation into the changing character of contemporary social life. *Clinical Sociology Review*, 12(1), 25.

Giddens, A. 3. 1. 14. (2003). SOCIÁLNA PRÁCA Študijný program: Sociálny a misijný pracovník s rómskou komunitou.

Gilchrist, A. (2006). Community work in the UK—a continuing journey. Unter: <http://ebookbrowse.com/acw-talking-point-cd-in-the-uk-revised-dec-05-pdfd70335566>.

Gitterman, A.; Shulman, L. (1994). *Mutual Aid Groups, Vulnerable Populations and the Life Cycle*. New York: Columbia University Press.

Gojová, A. (2008). *Community social work*. Ostrava.

Gulbenkian Study Group. (1968). *Community work and social change*.

Hartl, P. (1997). *Komunita obanská a komunita terapeutická*. Praha, SLON.

Horishna, N. (2019). The nature and peculiarities of integrated social services implementation in Ukraine. *Social work and education*, 6(2), 133-143.

James, A. (2004). The McDonaldization of Social Work—or “Come Back Florence Hollis, All Is (or Should Be) Forgiven”. *Reflecting on social work—Discipline and profession*, 37-54.

Jana gaBrielová, M., & PeTra gaJDošová, M. (2010). Community social work. *Merit of human potential in regional development*, 32.

Kramer, R. M. (1969). *Participation of the poor: comparative community case studies in the war on poverty*. Prentice Hall.

Lindeman, E. (1921). *The community: An introduction to the study of community leadership and organization*. Association Press.

Návrh štandardov terénnej sociálnej práce v obci so zreteľom na prácu s vylúčenými komunitami. (2004). *Fond sociálneho rozvoja*, 44, 10-11.

Popple, K. (1995). *Analysing Community Work. Its Theory and Practice*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.

Pracovná náplň–lokálny sociálny pracovník.[online]. 1 s.[cit. 2009-11-27]. Dostupné na: [http://www.Unsk.sk/files/romkom/Pracovná náplňLSP/pdf](http://www.Unsk.sk/files/romkom/Pracovná_náplňLSP/pdf)

Ross Murray, G. (1955). *Community organization theory and principles*. Arper And Row Publishing; New York; Evanston; London.

Sanderson, E. D., & Polson, R. A. (1939). *Rural community organization* (No. HT421 S33).

Thomas, D. N. (1983). *The Making of Community Work*. London: George Allen & Unwin.

Twelvetrees A. (1991). *Community Work*. London: Macmillan.

Wallace, J., & Pease, B. (2011). Neoliberalism and Australian social work: Accommodation or resistance?. *Journal of Social Work*, 11(2), 132-142.

Younghusband, E. (1968). *Community work and social change*.